

Danuta Miłaszewicz*

Uniwersytet Szczeciński

Magdalena Tusińska, *Konkurencyjność międzynarodowa a rozwój społeczno-gospodarczy. Przypadek Polski na tle krajów europejskich*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2014 (ss. 208)

Konkurencja to zjawisko powszechne we współczesnym świecie. Jest ona uznawana za podstawowy element funkcjonowania jednostek, ich grup i całych narodów, a umiejętność dostosowania się tych podmiotów do warunków, w jakich odbywa się proces konkurencji, uważa się za decydujący o ich pozycji we współczesnym świecie oraz przyszłych możliwościach jej poprawy. Zdolność do konkurowania, czyli działania i przetrwania w konkurencyjnym otoczeniu, osiągania rynkowego sukcesu, walki o ekonomiczne przetrwanie w warunkach zaostrzającej się konkurencji, będącą jej przejawem, określa się jako konkurencyjność, która może być rozpatrywana w ujęciu mikro-, mezo-, makroekonomicznym oraz – stosunkowo od niedawna – megaekonomicznym.

O ile konkurencyjność w ujęciu mikroekonomicznym (odnoszona do produktów i przedsiębiorstw) od bardzo wielu lat uznana jest za kategorię dobrze rozpoznaną i opisaną, o tyle pozostałe ujęcia wciąż są przedmiotem rozważań teoretycznych, badań i analiz. Tak też jest z konkurencyjnością w ujęciu makroekonomicznym, odnoszoną do narodów i gospodarek, która stała się ekonomiczną kategorią dopiero w latach 80. XX wieku, a jej zdefiniowanie i rozpoznanie determinant oraz przejawów wciąż budzi zastrzeżenia i wątpliwości. Z tego powodu problem badawczy, któremu poświęcona jest recenzowana praca, uznać należy za bardzo aktualny i niezmiernie ważny. Wprawdzie problem konkurencyjności międzynarodowej i jej związku z procesem wzrostu i rozwoju

* Adres e-mail: dmilasz@wneiz.pl.

gospodarek był w ostatnich trzech dekadach często opisywany oraz analizowany przez licznych autorów krajowych i zagranicznych, czego potwierdzeniem jest załączony w monografii bardzo bogaty spis pozycji bibliograficznych poświęconych temu problemowi, to stanowi on w dalszym ciągu interesujące i nie do końca jeszcze wyczerpane źródło inspiracji badawczych. Zatem pozytywnie należy ocenić dokonany przez Autorkę wybór tematyki badawczej, wpisujący się w aktualny nurt badań w tym zakresie, ważnej z punktu widzenia realizacji polityki gospodarczej kształtującej międzynarodową konkurencyjność gospodarki. Za równie istotne należy uznać także podnoszenie poziomu wiedzy na temat konkurencyjności gospodarek, osiągnięte dzięki jej usystematyzowaniu, określeniu istoty konkurencyjności gospodarki w świetle teorii rozwoju społeczno-ekonomicznego oraz dokonaniu przeglądu i oceny koncepcji etapowego rozwoju z punktu widzenia ich przydatności dla badań konkurencyjności gospodarek.

Recenzowana monografia składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia, innych niezbędnych elementów konstrukcyjnych – bibliografii, spisu tabel i rysunków – oraz aneksu stanowiącego ważny uzupełniający element. Praca ma logiczny układ, którego ukierunkowana struktura pozwoliła Autorce na osiągnięcie nadrzędnego celu badawczego, jakim była „ocena konkurencyjności gospodarki Polski na tle gospodarek krajów UE przez pryzmat koncepcji rozwoju społeczno-gospodarczego” (s. 8) oraz weryfikację hipotez – głównej i częściowych. Formułując dość odważnie hipotezę główną, mającą jednocześnie pesymistyczny wydźwięk, Autorka przyjmuje, że „rozpatrywany w kontekście rozwoju społeczno-ekonomicznego poziom konkurencyjności polskiej gospodarki wskazuje na znaczący i trudny do nadrobienia dystans rozwojowy dzielący Polskę od granicy cywilizacyjnej” (s. 9). Hipotezę tę dekomponuje na cztery hipotezy częściowe, których weryfikacji poświęca kolejne rozdziały monografii o charakterze teoretyczno-empirycznym.

Rozdziały pierwszy i drugi o charakterze definicyjno-studialnym mają walory wysoce poznawczej syntezy i oparte są na solidnych podstawach metodologicznych. Stosując deskryptywne podejście w rozdziale pierwszym, Autorka nie tylko usystematyzowała wiedzę na temat konkurencyjności, podkreślając kontrowersje towarzyszące tworzeniu jej koncepcji, ale także podjęła próbę oceny różnych teorii będących teoretyczną podstawą koncepcji konkurencyjności gospodarki z punktu widzenia współczesnego rozumienia tego pojęcia. W rozdziale drugim monografii Autorka przedstawiła natomiast różne teorie

rozwoju społeczno-gospodarczego, szczególną uwagę poświęcając etapowym koncepcjom rozwoju. Istotnym elementem tego rozdziału, a jednocześnie wkładem Autorki do nauki, jest wskazanie nieaktualności tych koncepcji w warunkach współczesnych i konieczności ich rozbudowania oraz uzupełnienia. Takim uzupełnieniem jest zdefiniowane w tym rozdziale pojęcie granicy cywilizacyjnej oraz wskazanie jej we współczesnych gospodarkach podążających do jej osiągnięcia.

Chociaż całą pracę oceniam wysoko, to rozdział trzeci uważam za najbardziej wartościową część recenzowanej monografii, stanowiącą swoisty wkład Autorki do problematyki badawczej. Zawarta w nim wielowymiarowa analiza konkurencyjności gospodarek krajów UE, opis specyfiki uwarunkowań rozwoju Polski oraz zbudowanie, na podstawie wyników badań, rankingu analizowanych krajów i ukazanie miejsca Polski stanowią walory poznawcze tego rozdziału.

Pozytywnie należy ocenić wnioski wyciągnięte z przeprowadzonych badań. W połączeniu z przedstawionym w rozdziale czwartym wątkiem roli państwa i instytucji w kontekście kreowania konkurencyjności gospodarki oraz z próbą oceny Krajowego Programu Reform w świetle wyników przeprowadzonych badań uznaję je za mające wartość aplikacyjną.

Poruszana w pracy tematyka jest ważna i aktualna z tego powodu, że w warstwie teoretycznej w jednakowym stopniu odnosi się do każdej gospodarki, konkurującej na arenie międzynarodowej w celu przyspieszenia rozwoju społeczno-gospodarczego, a w ten sposób – zmniejszania dystansu rozwojowego w stosunku do innych gospodarek. Słusznie zatem zauważa Autorka, że rozważania na temat konkurencyjności międzynarodowej powinny być oparte na wybranej teorii rozwoju, a wiążąc abstrakcyjne pojęcie konkurencyjności z aktualnie zachodzącymi zdarzeniami, uznaje ona, że najlepszą współcześnie okazuje się teoria etapowego rozwoju gospodarek, którą należałoby ciągle aktualizować i uzupełniać adekwatnie do zmieniających się warunków. Takim autorskim uzupełnieniem tej teorii są rozważania dotyczące gospodarki opartej na wiedzy (GOW), a szczególnie ta część monografii (podrozdział 2.3.), która wskazuje GOW jako aktualną granicę cywilizacyjną współczesnych gospodarek.

Szczególna ważność i aktualność problemu badawczego wynika także z faktu, że w części badawczej został on odniesiony do polskiej gospodarki, która od kilku już lat w rankingach konkurencyjności międzynarodowej ocenia-

na jest wśród krajów UE nieco poniżej średniej i, jak wskazano w raporcie opracowanym przez zespół niezależnych ekspertów z inspiracji Prezydenta RP (*Konkurencyjna Polska. Jak awansować w światowej lidze gospodarczej?*, red. J. Hausner, Kraków 2013), konieczne są działania, które uchronią ją przed wpadnięciem w tzw. pułapkę średniego poziomu rozwoju. Z tego powodu przeprowadzona w pracy analiza aktualnej zdolności konkurencyjnej polskiej gospodarki (w odniesieniu do innych krajów UE oraz przyjętego wzorca – gospodarki opartej na wiedzy jako granicy cywilizacyjnej) stanowi swoistą wartość dodaną recenzowanej pracy, uwypuklającej stymulanty i destymulanty potencjału konkurencyjnego naszej gospodarki.

Powyższe dwa powody są głównymi czynnikami wysokiej oceny naukowej recenzowanego opracowania. Do innych zaliczyć należy to, że praca odpowiada aktualnym standardom prac naukowych, czyli:

- ma jasno określony problem badawczy, sprecyzowany cel, tezę główną i częściowe,
- metodyka badań została dostosowana do badanego problemu i możliwości pozyskania danych, a za bardzo trafny oceniam sam wybór metody badawczej zastosowanej w empirycznej części monografii,
- sformułowane w pracy twierdzenia i wnioski w większości przypadków Autorka potwierdza wiarygodnymi źródłami lub szerokim materiałem badawczym w postaci danych empirycznych oraz wyników własnych badań,
- dokonano właściwego doboru wykorzystanych przez Autorkę źródeł, składających się na bogatą bibliografię (trzysta siedemnaście pozycji bez netografii!), wskazującego na znajomość najnowszych opracowań – krajowych i zagranicznych – poświęconych problematyce międzynarodowej konkurencyjności; źródła zagraniczne stanowią w monografii prawie 29% całości bibliografii!

Recenzowana praca stanowi wartościowe opracowanie oparte na solidnych podstawach metodologicznych i bardzo dobrej znajomości przedmiotu badań. Jest też pierwszym studium analizującym zjawisko międzynarodowej konkurencyjności w aspekcie koncepcji etapowego rozwoju gospodarek w powiązaniu z możliwością osiągnięcia przez nie rozwoju na poziomie (współczesnej) granicy cywilizacyjnej. Autorka wykazała się dużą dociekliwością badawczą, solidnością i pracowitością zarówno w zakresie uporządkowania i usystematyzowania różnorodnych współczesnych koncepcji rozwoju i konkurencyjności

gospodarek, przeprowadzonych badań, jak i sformułowanych na ich podstawie wniosków. Praca stanowi obszerne źródło informacji i może być polecana zarówno osobom chcącym zapoznać się z problematyką szeroko rozumianej konkurencyjności międzynarodowej, jak i tym, którzy zajmują się nią od dawna.

